

UCZYĆ SIĘ, ABY BYĆ – EDUKACYJNE WARTOŚCI SPORTU

Edukacja jest z jednej strony, czynnikiem kształtowania tożsamości człowieka, z drugiej zaś nieodzownym warunkiem jego naturalnego rozwoju. Edukacji nie można ograniczać do transmisji wiadomości – ona jest dialogiem, w którym obie strony (nauczyciel-wychowawca i uczeń-wychowanek), korzystając z dorobku kulturowego danego społeczeństwa, nie tylko przekazują informacje, lecz również ujawniają i urzeczywistniają wobec siebie wartości etyczne, estetyczne i religijne. W tym też kontekście „nowa rozszerzona koncepcja edukacji powinna umożliwić każdej jednostce odkrywanie, pobudzanie i wzmacnianie jej potencjału twórczego – ujawnić skarb ukryty w każdym z nas. Zakłada to odejście od wizji wyłącznie instrumentalnej edukacji, postrzeganej jako koniecznej drogi do osiągnięcia określonych rezultatów (umiejętności, nabycie różnych zdolności, cele o charakterze ekonomicznym), i traktowanie jej funkcji w sposób integralny: spełnienie jednostki, która: „*uczy się, aby być*”¹. Ten rozwój, który trwa od narodzin do kresu życia, jest procesem rozpoczynającym się poznaniem siebie samego, aby następnie otworzyć się na relacje z bliźnim. Trzeba więc stworzyć zarówno dzieciom jak i młodzieży wszelkie możliwe warunki odkrywania i doświadczania przeżyć estetycznych, artystycznych, sportowych, naukowych kulturalnych i społecznych, które będą uzupełniać w tych dziedzinach atrakcyjną prezentację dorobku przeszłych i współczesnych pokoleń².

Wszelkie działania edukacyjne powinny służyć dobru człowieka. Fakt „być osobą” sprawia, że człowiek nie może być uważany za środek do czegoś,

¹ Edukacja. Jest w niej ukryty skarb. Raport dla UNESCO Międzynarodowej Komisji do spraw Edukacji dla XXI wieku pod przewodnictwem Jacques’a Delorsa, tłum. W. Rabczuk, Stowarzyszenie Oświatowców Polskich, Warszawa 1998, s. 86. Edukacja..., s. 96-97.

lecz posiada on zawsze swoją własną wartość. W wyniku swej rozumnej działalności tworzy on świat zewnętrznych i wewnętrznych wartości, czyli świat kultury, ale równocześnie pomnaża swoją wewnętrzną doskonałość³. „Zakładając skuteczne działanie profesjonalne, edukacja jako czynnik tego pełnego rozwoju jest więc procesem jednocześnie nader indywidualnym i interaktywną strukturą społeczną. (...) teren i czas edukacji powinny zostać przemyślane, uzupełniać się i przenikać nawzajem w taki sposób, aby każda jednostka, w ciągu całego życia, mogła jak najwięcej skorzystać z nieustannie poszerzającego się środowiska edukacyjnego”⁴. Kultura sportowa – rozumiana jako depozyt wartości – przekazywana bezpośrednio przez Pierre de Cubertina, była i jest pomnażana przez wielu następców. Sport służy dobru ludzkiej osoby wówczas, kiedy przy jego pomocy są realizowane podstawowe wartości: witalne, etyczne, społeczne, estetyczne. Personalistyczna koncepcja edukacji sportowej jest ściśle związana z aksjologią, zwłaszcza zaś z etyką. W tej interpretacji sport nie jest celem samym w sobie i nie może być rozpatrywany w oderwaniu od bytowej struktury człowieka: jego praw i obowiązków, podstawowych wartości oraz głębszego sensu życia. W tej perspektywie, celem artykułu jest odczytanie w jakich uwarunkowaniach tkwią edukacyjne wartości sportu, które implikują kształtowanie osobowości człowieka.

Człowiek i jego ustawiczny rozwój

Troska o człowieka, o jego prawidłowy rozwój, jest tym pełniejsza i tym skuteczniejsza, im bardziej u jej podstaw leży integralna wizja człowieka. Wizja taka zawsze wiąże się z odkrywaniem go jako osoby. Podczas edukacji człowiek podlega wielu zmianom: aktualizuje sam siebie, staje się bardziej sobą, przejmując kontrolę nad samym sobą i swoim życiem, nabywa nową wiedzę i umiejętności. „Właściwie pojmowana i prowadzona edukacja uczy bycia wśród ludzi, rozumienia ludzi i kształtowania relacji z nimi, co więcej wpaja wartości prospołeczne, i utrwała przekonanie, że żyjemy nie tylko dla siebie, ale w znacznej mierze także dla innych”⁵ Każda forma edukacji nie może ograniczać się do przekazu teoretycznej informacji, lecz implikuje

³ M. Nowak, Znaczenie wartości w procesie wychowania, w: K. Popielski (red.), Człowiek – wartości – sens. Studia z psychologii egzystencji, Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 1996, s. 250-251.

⁴ Edukacja..., s. 97.

M. J. Szymański, Edukacja w zmieniającym się społeczeństwie, Difin, Warszawa 2021, s. 196.

kształtowanie osobowości człowieka. Edukacja sportowa jest ważną formą aktualizacji ludzkich możliwości i rozwoju osobowości tak w aspekcie somatyczno-motorycznym, jak i umysłowo-moralnym. „Refleksję nad znaczeniem sportu w życiu i rozwoju duchowym człowieka – podkreśla Stanisław Olejnik – rozpoczniemy od podstawowego stwierdzenia o charakterze antropologicznym, a dotyczącej złożonej, mono-dualistycznej struktury ontycznej, bytowej człowieka. Ta struktura jest wyraźnie dualistyczna, cielesno-duchowa, lecz oba jej elementy, ciało i duch, tworzą jedność substancjalną, a więc ścisłą, w określonym sensie niepodzielną. Ta jedność ma charakter dynamiczny i ustopniowany, co się przejawia w zróżnicowanym, rozwoju potencjalnych możliwości cielesnych i duchowych. Ta też jedność leży u podłoża ścisłego związku między kulturą duchową a kulturą fizyczną człowieka, to znaczy zarówno w życiu jednostki, jak i w życiu społecznym. Odnosząc zaś te uwagi do sportu, można powiedzieć: rozwijanie, przez cierpliwe i wytrwałe ćwiczenia, przez trud i wysiłek, możliwości ciała, określające kulturę fizyczną człowieka, otwiera też drogę, a nawet więcej – dopomaga do wzrostu, do rozwoju jego kultury duchowej”⁶.

Człowiek jest realnym podmiotem istnienia i dynamizmu. „Na przestrzeni życia ludzkiego dają się zauważyć poszczególne fazy rozwojowe. Każdy organizm ma swój własny cykl rozwoju. Każda faza ma swój czas narodzin i pozostawia po sobie jakiś ślad, jakąś cnotę, jakąś część osobowości, która potem jest integrowana w całość”⁷. Potencjalność osoby oznacza zatem z jednej strony niesamodzielność i potrzebę współdziałania, a z drugiej możliwość rozwoju. Proces przemian, w którego następstwie kształtuje się pozytywna postawa wobec siebie i innych ludzi, właściwa hierarchia wartości, aktywność i zaangażowanie, zdolność podejmowania i realizowania ról odpowiednich do wieku osoby i wymagań środowiska, stanowi o kształcie osobowości i poziomie jej dojrzałości. Wzrastanie człowieka łączy się z wyrażeniem zgody na trud rozwoju – niezależnie od okoliczności zewnętrznych czy wewnętrznych – którego istotą jest przekraczanie siebie i ukierunkowanie na realizację wartości wyższego rzędu⁸. Człowiek jest bytem potencjalnym, dlatego może rozwijać swoje możliwości – również w zakresie sportu.

⁶ S. Olejnik, Podstawowe założenia i główne przesłanki chrześcijańskiej etyki sportu, w: M. Barlak, Z. Dziubiński (red.), Kościół a sport, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa 1995, s. 66.

S. Głaz, Wybrane zagadnienia dotyczące rozwoju osobowości człowieka, w: Ku pełni człowieczeństwa, red. W. Kubik, Wydawnictwo WAM, Kraków 1997, s. 9-10.

M. A. Krąpiec, Człowiek – dramat natury i osoby, w: F. Adamski (red.), Człowiek – Wychowanie – Kultura. Wybór tekstów, Wydawnictwo WAM, Kraków 1993, s. 23-24.

„Harmonia tkwi w całości człowieka, ale także w jego częściach składowych. Jeśli podmiot ludzki jest złożeniem właściwości psychicznych i fizycznych, to w pierwszym musi dojść do zestrojenia walorów intelektualnych (Prawdy) z moralnymi (Dobrem), w drugich zaś – wartości estetycznych (Urody) z witalnymi (Sprawnością i Zdrowiem). (...) Powrót do *kalokagatii* jest oczywiście możliwy pod warunkiem, że postulowany *kalos kagathos* znajdzie właściwe warunki, aby się ujawnić na powrót w rzeczywistości sportowej. Nie jako przedmiot, nie jako wynajmowany na arenę specjalista od skutecznego ruszania wybranymi mięśniami. Może więc powrócić jako wolny podmiot wespół z innymi wolnymi podmiotami. Jako człowiek”⁹

Stawanie się człowieka dokonuje się w nim samym, ale także wobec kogoś i czegoś. Oznacza to, że człowiek przez swe działanie z jednej strony „buduje siebie”, gdyż wszelkie działania aktualizując ludzkie potencjalności racjonalne doskonalą samego człowieka, a z drugiej poprzez wytwory swego działania buduje sobie na ziemi „niszę kulturową” dostosowaną do ludzkiego godnego życia. Czyni to nie tylko dzięki sprawnemu ciału, ale także dzięki wysiłkowi swoich władz umysłowych – intelektu i woli. Obu aspektów swej psychofizycznej osobowości nie może zaniedbywać. „Oznacza to, że sport nie tylko służy harmonijnemu rozwojowi ciała, ale daje się on dość łatwo odnieść do kultury duchowej człowieka. Jest szkołą dyscypliny oraz opanowania, uczy wielu moralnie dodatnich cech i rozwija osobowość. Ten ascetyczny aspekt sportu jest nie tylko szkołą tężyzny fizycznej i elegancji, ale także środkiem formacji ludzkiej, wychowania do ładu lojalności, szacunku dla osoby i dla prawa”¹⁰. W konsekwencji doskonalenie ciała ma wpływ na rozwój życia duchowego. Poprawnie pojmowany sport ogarnia zatem całego człowieka, rozwijając ciało sprawia, że umysł staje się sprawniejszym w poszukiwaniu i przekazywaniu prawdy.

Wieloaspektowość wartości sportu

Człowiek potrzebuje i poszukuje prawdy, posiada możliwości jej odkrywania, jest zobowiązany do poszukiwania prawdy o sobie i świecie. Rezygnacja z aksjologii w pedagogice i wychowaniu spowodowałaby wyraźne i bolesne

⁹ J. Lipiec, *Filozofia olimpizmu*, Polskie Wydawnictwo Sportowe SPRINT, Warszawa 1999, s. 104-105.

¹⁰ M. Graczyk, *Udział sportu w kształtowaniu moralnych doskonałości człowieka. Studium z teologii sportu*, w: M. Barlak, Z. Dziubiński (red.), *Kościół a sport*, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa 1995, s. 78.

spustoszenia w ideale wychowania i rezultatach procesu różnych dziedzin wychowania. Rozwinięta nie tylko potocznie, ale i naukowo kultura sportowa – jak podkreśla Andrzej Pawłucki – umożliwia wszystkim wykonawcom stadionowych ról zarówno dogłębne zrozumienie siebie, jak i odkrycie sensu swego przeznaczenia. Sport zawiera „wiele prawd o dobru uniwersalnym, ale najważniejsze z nich mówią o człowieczeństwie sportowca, które ma wyrażać jego osobowa doskonałość, oraz wspólnocie narodów jako solidarności w braterstwie i pokojowej przyjaźni. Prawdy te dotyczą, w rzeczy samej, kultury moralnej sportowego olimpizmu. Inne prawdy nie są tak ważne dla kultury sportowej jak właśnie owa prawda o człowieczeństwie sportowca oraz wspólnotowości społecznych ram uczestnictwa. Prawdy o dobru moralnym zostały nazwane – jak też wiadomo – kulturą fair play sportu olimpijskiego”¹¹. Współcześnie sport jako zjawisko kulturowe ma złożony charakter i nie poddaje się próbom prostego wyjaśnienia. To nie tylko wspaniałe kulturowe wartości, edukacyjne walory, ale także obawy i zagrożenia. Wiążą się one z licznymi przypadkami degradacji uczestników sportu, które polegają na przedkładaniu takich wartości jak: prestiż, medal, mistrzostwo, popularność, pieniądze itp., ponad wartość najwyższą – osobę/sportowca. Podobnie jak innym dziedzinom masowej aktywności, towarzyszą: nadmierna komercjalizacja, korupcja, chuligaństwo na stadionach czy doping. Dlatego też cały humanistycznie zorientowany świat sportu, doceniając liczne jego walory, przypomina o właściwym jego miejscu w życiu człowieka¹².

Człowiek istnieje w świecie wartości. Wartości każą człowiekowi przekroczyć siebie, niejako „wyjść z siebie” Wartości wiążą ludzką egzystencję z życiem, aktywizują przebieg relacji międzyludzkich i są przedmiotem odniesienia dla jednostki. Służą twórczemu byciu i stawaniu się jednostki. Ich realizowanie wiąże się z wolnością, odpowiedzialnością, zaangażowaniem, wyborem, decyzją itp., właściwościami cechującymi aktywność egzystencji osobowej. Są rzeczywistością, w której człowiek uczestniczy, do której świadomie odnosi się i do której dąży. To osoba ludzka decyduje o wyborze wartości jednostkowych, swoistych tylko dla niej, stanowiących o jej odmienności, ale także wartości uniwersalnych – owego *bonum humanum* – tworzących płaszczyznę porozumienia i współżycia ludzi. Proces przemian, w którego

¹¹ A. Pawłucki, Kultura sportowa jako depozyt wartości – spojrzenie pedagogiczne, w: Z. Dziubiński (red.), Aksjologia sportu, Salezjańska Organizacja Sportowa RP, Warszawa 2001, s. 34.

¹² Z. Krawczyk, Sport jako zwierciadło współczesnego społeczeństwa, w: Z. Dziubiński (red.), Społeczny wymiar sportu, Salezjańska Organizacja Sportowa RP, Warszawa 2003, s. 165-166.

następstwie kształtuje się pozytywna postawa wobec siebie i innych ludzi, właściwa hierarchia wartości, aktywność i zaangażowanie, zdolność podejmowania i realizowania ról odpowiednich do wieku osoby i wymagań środowiska, stanowi o kształcie osobowości i poziomie jej dojrzałości. Dlatego dzięki uczestnictwu w kulturze sportowej następuje:

- 1) wypracowanie, utrzymanie lub przywrócenie szeroko rozumianej równowagi psychofizycznej;
- 2) odnajdywanie w aktywności fizycznej doznań wewnętrznych, np.: satysfakcji, radości, ryzyka itp.;
- 3) sposób na ekspresję samego siebie;
- 4) sprawdzian własnej wartości oraz własnych możliwości;
- 5) okazja do budowania relacji interpersonalnych¹³.

W podobnym duchu papież Franciszek przemawiając 13 stycznia 2024 r. do członków watykańskiego stowarzyszenia sportowego *Athletica Vaticana* wskazywał, że „sport jest środkiem do wyrażania swoich talentów, ale także do budowania społeczeństwa” Podkreślał, że: „nie jesteśmy wyspami: na boisku nie ma znaczenia, skąd ktoś pochodzi, w jakim języku mówi, do jakiej kultury należy. Liczy się zaangażowanie i wspólny cel. Ta jedność w sporcie jest potężną metaforą naszego życia” Franciszek zastrzegł, że dla sportu kluczowe jest zachowanie wymiaru amatorskiego. Zaznaczył, że sport pokazuje nam również, iż możemy przekroczyć nasze aktualne ograniczenia dzięki cierpliwości i determinacji. „Każdy sportowiec, poprzez dyscyplinę i zaangażowanie, uczy nas, że dzięki wierze i wytrwałości możemy osiągnąć cele, o których nigdy nie myśleliśmy, że są możliwe. To przesłanie nadziei i odwagi jest kluczowe, szczególnie dla młodych ludzi”¹⁴.

Proces przemian, w którego następstwie kształtuje się pozytywna postawa wobec siebie i innych ludzi, właściwa hierarchia wartości, aktywność i zaangażowanie, zdolność podejmowania i realizowania ról odpowiednich do wieku osoby i wymagań środowiska, stanowi o kształcie osobowości i poziomie jej dojrzałości. Nie wystarczy więc powoływać się na człowieka i jego godność. Trzeba pytać, jak się tę godność ludzką rozumie, jak się to przekłada na konkretne odniesienia do człowieka i jego życia. W tym też kontekście „wychowanie sportowe współdziała i wspomaga rozwój umysłowy, moralny i estetyczny, jednak największą rolę odgrywa w dziedzinie

¹³ W. Bołoz, *Życie w ludzkich rękach. Podstawowe zagadnienia bioetyczne*, Wydawnictwo Akademii Teologii Katolickiej, Warszawa 1997, s. 76-77.

¹⁴ Franciszek, *Papież do watykańskich sportowców: amatorskość strzeże owocności sportu*. <https://www.vaticannews.va/pl/papiez/news/2024-01/papiez-do-watykan-skich-sportowcow.html> (dostęp: 03.06.2024).

społeczno-moralnej. (...) W sporcie ujawnia się psychofizyczny i zarazem duchowy charakter ludzkiego życia. Stąd wśród wartości związanych ze sportem wyróżnia się sfery wartości witalnych i duchowych. Z punktu widzenia afirmacji osoby, obydwie rodzaje wartości posiadają znaczenie, jednakże duchowe decydują o humanizmie sportu w stopniu wyższym. Jest możliwe hierarchiczne ich uporządkowanie i podział na grupy: etyczne, estetyczne, poznawcze i ontyczne¹⁵. W coraz bardziej złożonej rzeczywistości gospodarczej, społecznej i kulturowej nie można zrozumieć świata i «być sobą» bez odpowiedniego poziomu wiedzy i umiejętności. To osoba, mimo uwarunkowań społecznych, politycznych, religijnych, kulturowych czy innych relacji wspólnotowych, ma olbrzymie szanse samorealizacji. „Z aktywnością sportową przeżywaną odpowiedzialnie i humanistycznie łączą się takie cnoty, jak: pracowitość, posłuszeństwo, odwaga, wytrwałość, szlachetność, sprawiedliwość, prostota, życzliwość, solidarność, obowiązkowość, samokontrola. Są to cnoty naturalne, ale dla wierzącego sportowca mają one również wymiar nadprzyrodzony. (...) Naturalne sprawności moralne nieodzowne dla uprawiania sportu znajdują swe pogłębienie i dopełnienie w cnotach chrześcijańskich: roztropności, umiarkowaniu, męstwie i sprawiedliwości¹⁶. Człowiek może przeżywać świadomie wszystko, co w nim „się dzieje”, a także przeżywać własną sprawczość w świadomym działaniu. Oznacza to, że spełnia nie tylko jakieś funkcje czy czynności aksjologiczne, ale szuka dla tych aktywności racji intelektualnych, uzasadnień emocjonalnych i przydatności egzystencjalnych. Zatem „zdobycie i właściwe zdobywanie coraz to głębszej wiedzy o sobie wymaga refleksji i to nie tylko tej wzmiankowanej wcześniej w jej funkcji poznawczej, ale także refleksji w jej funkcji egzystencjalnej, nad sensem własnego życia, co dalej prowadzi do pytań o sens nie tylko mojego życia, ale o sens istnienia w ogóle, tych najgłębszych pytań filozoficznych. Tylko człowiek ma tę zdolność wykraczania poza własną egzystencję i tylko człowiek znajdując odpowiedź na te najgłębsze pytania egzystencjalne, jest zdolny do całkowitej przemiany własnego życia¹⁷”

Człowiek jako osoba potrafi przyjąć dystans wobec samego siebie i swojego otoczenia. Posiada wolność decydowania, przyjmowania lub odrzucania ofert

¹⁵ J. M. Cygan, Personalistyczna etyka sportu, w: M. Barlak (red.), Personalistyczna wizja sportu, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa 1994, s. 46-47.

¹⁶ S. Kowalczyk, Chrześcijańskie aspiracje w aktywności sportowej, w: Z. Dziubiński (red.), Aksjologia sportu, Salezjańska Organizacja Sportowa Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2001, s. 27.

¹⁷ U. M. Żegleń, Samoświadomość i samowiedza drogą do odkrycia wymiaru duchowego człowieka, w: T. Maziarka (red.), W poszukiwaniu duchowości człowieka, Copernicus Center Press, Kraków 2023, s. 39.

danej kultury, społeczności, środowiska. W tym też kontekście „sportowiec, pomimo świadomości wielu ograniczeń, ustawicznie doświadcza własnej wolności. Wolność woli to realna możliwość wyboru celów, środków, sposobu wykonania swych planów życiowych, określonych wartości, środowisk i relacji społecznych. Życie ludzkie to nieustanny wybór, przeżywanie dylematów, podejmowanie decyzji, rozwiązywanie problemów, pokonywanie trudności. (...) Te wszystkie symptomy wolności bytowej człowieka weryfikują się w jego aktywności sportowej”¹⁸. Takie podejście polega na nieustannym uczeniu się, oduczaniu i uczeniu się na nowo w zmiennych warunkach. Wymaga ono ciągłej refleksji, przewidywania i działania. W ten sposób rozwija się gotowość do podejmowania samodzielnych decyzji. Ponadto osobowe bycie w różnych wspólnotach oznacza bycie odpowiedzialnym za wspólne dobro. Wzrastania w wymiarze społecznym nie można ujmować jedynie jako zewnętrznej zdolności do nawiązywania kontaktów międzyludzkich. Mówiąc o wspólnotowym wymiarze życia człowieka, podkreśla się nie tyle socjologiczny fakt, iż ludzie w jakiś sposób są ze sobą razem i są od siebie na różne sposoby zależni, ile raczej akcentuje wewnętrzny charakter więzi, które tych ludzi łączą ze sobą. Stwierdzenie to nie deprecjonuje organizacyjnego wymiaru różnych społeczności ludzkich, lecz uwyrażnia prawdę, że prawdziwa wspólnota jest czymś daleko więcej niż zorganizowana grupa ludzi. Bycie zatem w aspekcie społecznym oznacza taką formę zaangażowania społecznego, która będzie prawdziwym uczestnictwem na miarę osoby¹⁹. „Skoro sport – podkreśla S. Kowalczyk – ze swej natury jest społeczną aktywnością, to na jego terenie obowiązują ogólne zasady życia społecznego. Najważniejsze z nich są następujące: zasada solidarności i dobra wspólnego, zasada personalizmu, zasada równości, zasada sprawiedliwości. (...) Sport jest ważnym sektorem życia społecznego”²⁰. Dobrem wspólnym ludzi uprawiających sport jest szeroko rozumiane dobro człowieka.

¹⁸ S. Kowalczyk, Elementy konieczności i wolności w sporcie, w: Z. Dziubiński (red.), *Antropologia sportu*, Salezjańska Organizacja Sportowa Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2002, s. 106-107.

¹⁹ J. Gocko, *Rozwój społeczny człowieka*, w: M. Kalinowski (red.), *Wzrastanie człowieka w godności, miłości i miłosierdziu*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2005, s. 42-43.

²⁰ S. Kowalczyk, *Społeczno-integracyjna funkcja sportu*, w: Z. Dziubiński (red.), *Społeczny wymiar sportu*, Salezjańska Organizacja Sportowa Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2003, s. 26-27.

Zakończenie

Troska o człowieka, o jego prawidłowy rozwój, jest tym pełniejsza i tym skuteczniejsza, im bardziej u jej podstaw leży integralna wizja człowieka. Wizja taka zawsze wiąże się z odkrywaniem go jako osoby. Chodzi o to, aby w działaniach edukacyjnych widzieć człowieka jako osobę. Zatem „wszystkie składniki edukacji wnoszą wkład do rozwoju ludzkiego. Jednak ten odpowiedzialny rozwój, aby mógł zmobilizować wszystkie siły, wymaga spełnienia wstępnego warunku: należy wyposażyć jak najszybciej każdą jednostkę w «paszport życia», który pozwoli jej lepiej zrozumieć samą siebie, zrozumieć innych i w ten sposób uczestniczyć we wspólnym dziele i życiu w społeczeństwie”²¹. Potencjał ukryty w sporcie sprawia, że jest on szczególnie ważnym narzędziem integralnego rozwoju człowieka oraz czynnikiem niezwykle przydatnym w procesie budowania społeczeństwa bardziej ludzkiego. Tak pojmowany sport nie jest celem, ale środkiem: może się stać czynnikiem współtworzącym cywilizację i służącym prawdziwej rozrywce, pobudzającym ludzi, by ujawnili swoje najlepsze strony, a unikali wszystkiego, co może im zagrażać lub wyrządzać poważne szkody im samym lub innym²². Antropologia personalistyczna uznaje z jednej strony ontologiczną kompletność człowieczeństwa każdej indywidualnej osoby, ale z drugiej traktuje życie społeczne jako niezbędne dla wszechstronnego rozwoju człowieka i aktualizacji jego bytowych możliwości. „Wychowanie przez sport trzeba uzupełnić przez inne rodzaje działalności życiowej: przez wychowanie psychiczne (intelektu, woli, uczuć), emocjonalne i seksualne, społeczne i komunitarne, wokacyjne i profesjonalne, moralne, obywatelskie i estetyczne, religijne oraz międzynarodowe. Słusznie ideałem wychowawczym jest w duchu personalizmu chrześcijańskiego pełny człowiek (...). W Salezjańskiej Organizacji Sportowej (SALOS) uznajemy, że człowiek jest celem, a sport tylko jednym ze środków by doń dotrzeć”²³. Sport ujawnia bowiem nie tylko bogate możliwości fizyczne człowieka, ale także jego zdolności intelektualne i duchowe.

²¹ Edukacja..., s. 79-80.

Jan Paweł II, Oblicze i dusza sportu. Przemówienie podczas Jubileuszu Sportowców, 28.10.2000. https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/Jan_Pawel_II/Przemowienia/sport_28102000 (dostęp: 10.06.2024).

²³ J. M. Cygan, Personalistyczna etyka sportu, w: M. Barlak (red.), Personalistyczna wizja sportu, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa 1994, s. 53.

BIBLIOGRAFIA:

1. Bołoz W., Życie w ludzkich rękach. Podstawowe zagadnienia bioetyczne, Wydawnictwo Akademii Teologii Katolickiej, Warszawa 1997.
2. Cygan J. M., Personalistyczna etyka sportu, w: M. Barlak (red.), Personalistyczna wizja sportu, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa 1994, s. 42-54.
3. Cygan J. M., Personalistyczna etyka sportu, w: M. Barlak (red.), Personalistyczna wizja sportu, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa 1994, s. 42-54.
4. Edukacja. Jest w niej ukryty skarb. Raport dla UNESCO Międzynarodowej Komisji do spraw Edukacji dla XXI wieku pod przewodnictwem Jacuques'a Delorsa, tłum. W. Rabczuk, Stowarzyszenie Oświatowców Polskich, Warszawa 1998.
5. Franciszek, Papież do watykańskich sportowców: amatorskość strzeże owocności sportu. <https://www.vaticannews.va/pl/papiez/news/2024-01/papiez-do-watykanskich-sportowcow.html> (dostęp: 03.06.2024).
6. Głaz S., Wybrane zagadnienia dotyczące rozwoju osobowości człowieka, w: Ku pełni człowieczeństwa, red. W. Kubik, Wydawnictwo WAM, Kraków 1997, s. 9-17.
7. Gocko J., Rozwój społeczny człowieka, w: M. Kalinowski (red.), Wzrastanie człowieka w godności, miłości i miłosierdziu, Wydawnictwo KUL, Lublin 2005, s. 39-53.
8. Graczyk M., Udział sportu w kształtowaniu moralnych doskonałości człowieka. Studium z teologii sportu, w: M. Barlak, Z. Dziubiński (red.), Kościół a sport, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa 1995, s. 74-93.
9. Jan Paweł II, Oblicze i dusza sportu. Przemówienie podczas Jubileuszu Sportowców, 28.10.2000. https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/JanPawel_II/Przemowienia/sport_28102000 (dostęp: 10.06.2024).
10. Kowalczyk S., Chrześcijańskie aspiracje w aktywności sportowej, w: Z. Dziubiński (red.), Aksjologia sportu, Salezjańska Organizacja Sportowa Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2001, s. 24-29.
11. Kowalczyk S., Elementy konieczności i wolności w sporcie, w: Z. Dziubiński (red.), Antropologia sportu, Salezjańska Organizacja Sportowa Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2002, s. 104-108.
12. Kowalczyk S., Społeczno-integracyjna funkcja sportu, w: Z. Dziubiński (red.), Społeczny wymiar sportu, Salezjańska Organizacja Sportowa Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2003, s. 25-30.

13. Krawczyk Z., Sport jako zwierciadło współczesnego społeczeństwa, w: Z. Dziubiński (red.), Społeczny wymiar sportu, Salezjańska Organizacja Sportowa RP, Warszawa 2003, s. 161-167.
14. Krąpiec M. A., Człowiek – dramat natury i osoby, w: F. Adamski (red.), Człowiek – Wychowanie – Kultura. Wybór tekstów, Wydawnictwo WAM, Kraków 1993, s. 11-24.
15. Lipiec J., Filozofia olimpizmu, Polskie Wydawnictwo Sportowe SPRINT, Warszawa 1999.
16. Nowak M., Znaczenie wartości w procesie wychowania, w: K. Popielski (red.), Człowiek – wartości – sens. Studia z psychologii egzystencji, Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 1996, s. 241-259.
17. Olejnik S., Podstawowe założenia i główne przesłanki chrześcijańskiej etyki sportu, w: M. Barlak, Z. Dziubiński (red.), Kościół a sport, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa 1995, s. 62-73.
18. Pawłucki A., Kultura sportowa jako depozyt wartości – spojrzenie pedagogiczne, w: Z. Dziubiński (red.), Aksjologia sportu, Salezjańska Organizacja Sportowa RP, Warszawa 2001, s. 30-37.
19. Szymański M. J., Edukacja w zmieniającym się społeczeństwie, Difin, Warszawa 2021.
20. Żegleń U. M., Samoświadomość i samowiedza drogą do odkrycia wymiaru duchowego człowieka, w: T. Maziarka (red.), W poszukiwaniu duchowości człowieka, Copernicus Center Press, Kraków 2023, s. 19-45.